

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА**

Кафедра права, філософії та політології

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

ПОГОДЖЕНО

Протокол № 1 від 25 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри

проф. Чорний О.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Галузь знань – 05 - Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність – 052 – Політологія

Освітній ступінь – бакалавр

Форма навчання – денна/заочна

Форма підсумкового контролю – залік

Чернігів
2023-2024 н.р.

Робоча програма з «ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.

Розробники програми: доктор філос. наук професор Столяр Марина Борисівна .

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри права, філософії та політології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол №1 від 25 серпня 2023 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма)	Обсяг навчальної дисципліни (заочна форма)
Статус навчальної дисципліни: нормативна Рік підготовки: 1 Семестри: 1 Кількість кредитів ECTS: 3	Загальна кількість годин: 90 Шифр та назва спеціальності: 052 «Політологія» Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки Лекції <i>теоретична підготовка</i>): 16 Практичні: 14 Самостійна робота: 60 Вид контролю: залік	Загальна кількість годин: 90 Галузь знань – 05 - Соціальні та поведінкові науки Спеціальність – 052 – Політологія Лекції (<i>теоретична підготовка</i>): 8 Практичні: 2 Самостійна робота: 80 Вид контролю: залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу є формування у здобувачів вищої освіти здатності ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, світоглядно-морального, логічного, функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей моральнісних практик їх застосування; формування здатності розвивати та утверджувати етичні стандарти правничої незалежності, об'єктивності, діяльності та відповідальності на основі певної етико-правової аргументації.

-

Основними завданнями вивчення дисципліни

«ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ» є

- Здатність застосовувати теоретичні знання та практичні навички щодо розуміння та використання фундаментальних національних та європейських правових цінностей в професійній діяльності юриста.
- Здатність утверджувати в професійній діяльності такі правові цінності як свободу, справедливість, рівність, демократію, правопорядок, законність, верховенство права, верховенство закону та ін. (судді, адвокати, прокурори, нотаріуси тощо), вирішувати питання про їх застосування у правозастосовній діяльності.
- Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, філософсько-світоглядного, правового та морального розуміння змісту норм права, спираючись на правові цінності та керуючись етико-професійними стандартами діяльності юриста.

- Здатність бути чесним, справедливим у наданні правових послуг, дотриманням етико-професійних стандартів діяльності юриста зміцнювати престиж юридичної професії, підвищувати репутацію юристів.
- Здатність розвивати та утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника.
- Набути вміння спілкуватись із колегами та із громадянами, у т. ч. з представниками різних соціальних груп, національностей, рас та релігійних конфесій, на основі правил професійної етики.
- Здатність давати морально-етичну оцінку проявам порушень норм професійної етики.
- Розвивати творчий потенціал, спрямований на досягнення успіху у професійній діяльності.
- Виробити навички самодисципліни щодо суворого дотримання загальнообов'язкових стандартів професійної етики.
- Володіти навичками рефлексії (оцінки своїх вчинків) та вчинків оточуючих з позицій норм професійної етики та моралі.
- Сформувані здатність юриста чітко дотримуватися професійних обов'язків, зокрема ставитися до інтересів своїх довірителів як до першочергових, але завжди, за умови дотримання своїх обов'язків перед судом та інтересами правосуддя, обов'язків діяти за законом і підтримувати етичні стандарти.
  - Здатність юриста нести відповідальність за професійну діяльність.

Статус навчальної дисципліни: обов'язкова

Очікувані результати навчання (програмні результати навчання (РН), загальні (ЗК) та спеціальні, фахові компетентності (СК), що формуються у процесі вивчення дисципліни

«ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ:

РН 01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.

РН 03. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.

РН 04. Мати навички професійної комунікації.

РН 06. Знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності.

РН 09. Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

РН 10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

РН 16. Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.

ЗК 03. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 04. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК 06. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного, демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 07. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

СК 01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

СК 02. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

СК 03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

СК 09. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефахівців.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. Правові цінності та етичні стандарти в професійній діяльності.

ТЕМА 1. Характеристика загальних цінностей західної політико-правової традиції.

Поняття цінностей. Політичні, правові та моральні цінності співвідношення. Поняття, сутність, ознаки політико-правових цінностей. Універсалізм та релятивізм політико-правових цінностей. Умовність класифікації чи ієрархії політико-правових цінностей. Політико-правові цінностей в культурі, політико-правова свідомість, політико-правові традиції. Формування базових політико-правових цінностей західної традиції загалом і української зокрема. Політико-правові цінності як орієнтири реформування політико-правової системи України. Українські політико-правові цінності: становлення, розвиток, утвердження.

Українські політико-правові цінності у контексті євроінтеграції України. Роль та значення політико-правових цінностей в професійній діяльності політолога.

ТЕМА 2. Формування основних вимог до представників політико-правових професій у країнах західної правової традиції.

Становлення, розвиток і утвердження основних професійних і морально-етичних вимог до представників політичних та правничих професій у країнах західної правової традиції. Основні вимоги до судді: діалектика формування і змістовні характеристики. Становлення та розвиток основних вимог до адвокатів. Професійні і моральні вимоги до нотаріусів: діалектика формування. Основні вимоги до представників інших правничих професій в країнах західної правової традиції. Моральні вимоги до політика, політтехнолога, політолога. Становлення, розвиток і утвердження основних професійних і морально-етичних вимог до представників політико-правничих професій в українському праві.

ТЕМА 3. Підстави та методи ухвалення справедливих та обґрунтованих рішень в процесі професійної діяльності політика і правника

Підстави та принципи ухвалення справедливих та обґрунтованих політичних рішень в процесі професійної діяльності політика.

Принципи, способи і процедури ухвалення рішень судовими і правоохоронними органами країн західної правової традиції. Практика застосування вимог законності, обґрунтованості та вмотивованості судового рішення в Україні. Медіація як позасудовий засіб забезпечення справедливості у країнах західної правової традиції. Методи прийняття рішень у міжнародних організаціях.

ТЕМА 4. Етичні стандарти в професійній діяльності політика та юриста, їхній зміст, завдання, оцінка.

Зміст і завдання професійної етики політика, політолога, політтехнолога; соціальне призначення і моральний сенс політичної діяльності; джерела формування та розвитку політичної культури особистості; проблеми деформації моральної і професійної (правової) свідомості у юристів.

Зміст і завдання професійної етики юриста; соціальне призначення і моральний сенс юридичної професії; джерела формування та розвитку правничої культури юриста; проблеми деформації моральної і професійної (правової) свідомості у юристів.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. ЕТИЧНІ НОРМИ ТА ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОЛІТИКА, ПОЛІТОЛОГА, ЮРИСТА

ТЕМА 5. Доброчесність як важлива морально-етична складова професійної діяльності.

Доброчесність як принцип діяльності політика, політолога, юриста. Доброчесність як принцип державної служби; доброчесність як принцип і стандарт етичної поведінки виконання професійних обов'язків юристами. Практика перевірки на доброчесність в судових і правоохоронних органах; доброчесність як вимога до самого конкурсу та кандидата – учасника конкурсу; юридизація доброчесності як етичного стандарту. Політичний та юридичний обов'язок.

ТЕМА 6. Практика застосування етичних стандартів у професійній діяльності.

Етичні стандарти політичної діяльності. Відповідальність політика за свою діяльність. Моральні вимоги до політика, політолога, політтехнолога.

Етичні засади здійснення правосуддя; професійна етика адвокатів; професійна етика прокурора; професійна етика слідчого.

ТЕМА 7. Моральні, психологічні, політичні, професійні, етичні та інші основи політиків і правників під час виконання ними державних та суспільно важливих місій.

Система органів держави та роль правників під час організації та виконання конкретних місій органів держави; професійні обов'язки правника: загальна характеристика; професійні права правника: загальна характеристика; професійні дилеми та особистість політика і правника.

ТЕМА 8. Проблема відповідальності політика та юриста

Політична відповідальність представників влади. Умови відставки політика. Особливості дисциплінарної відповідальності політиків. Відповідальність представників влади за свої рішення та вчинки.

Відповідальність у різних сферах публічного (законодавчої, виконавчої та судової влади), приватного управління (господарської діяльності фізичних та юридичних осіб). Аналіз рішень Вищої ради правосуддя (щодо дисциплінарних проступків суддів), рішень Кваліфікаційної комісії прокурорів (щодо дисциплінарних проступків прокурорів), рішень Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури України (щодо дисциплінарних проступків адвокатів); міжнародні стандарти професійної діяльності та відповідальності

правника; комплексний аналіз адміністративних реформ України (2015-2021 років).

4. Структура навчальної дисципліни

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		Аудиторна робота		самостійна робота
		лекції	практичні	
<u>Змістовий модуль I. Правові цінності та етичні стандарти в професійній діяльності.</u>				
1.	Характеристика загальних цінностей західної політико-правової традиції.	2	2	6
2.	Формування основних вимог до представників політико-правових професій у країнах західної правової традиції	2	2	8
3.	Підстави та методи ухвалення справедливих та обґрунтованих рішень в процесі професійної діяльності політика і правника.	2		8
4.	Етичні стандарти в професійній діяльності, їх зміст, завдання, оцінка.	2	2	8
	Загальна кількість	8	6	30
<u>Змістовий модуль II. Етичні норми та професійна відповідальність політика, політолога, юриста</u>				
5.	Доброчесність як важлива морально-етична складова професійної діяльності.	2	2	6
6.	Практика застосування етичних стандартів у професійній діяльності.	2	2	8
7.	Моральні, психологічні, політичні, професійні, етичні та інші основи політиків і правників під час виконання ними державних та суспільно важливих місій..	2	2	8
8.	Проблема відповідальності політика та юриста	2	2	8
	Загальна кількість:	8	8	30
	Разом	16	14	60

5. Плани семінарських занять

Заняття 1. Провідні цінності західної правової традиції

1. Антична етика як джерело західної політико-правової свідомості.
2. Середньовічна релігійна етика та західні політико-правові цінності.
3. Вплив етичних ідей Нового часу на західні політико-правові традиції.
4. Етика у XX ст та загальні цінності західної політико-правової традиції. Постмодерн та сучасні моральні та правові цінності ЕС.

Мета семінарського заняття: розкрити особливості змісту та впливу кожного з періодів розвитку західної політико-правової свідомості.

Завдання семінарського заняття:

- засвоїти особливості різних етапів розвитку етичної свідомості та її впливу на політично-правову свідомість;
- розкрити та навчитися застосовувати основні поняття теми.
- познайомитися з провідними етико-правовими поняттями та ідеями західної політико-правової традиції.

Методичні рекомендації:

Під час розгляду *першого питання* слід звернути увагу на першоджерела (Платон «Держава», книга 8. Платон. «Апологія Сократа»).

Спробувати відповісти на запитання про причини страти Сократа афінянами. Звернути увагу на фактори суспільно-політичного життя, що призвели до створення Платоном його етико-політичного вчення. Особливо зупинитися на етичних ідеях батька етики – Аристотеля (поняття «золотої середини», етичні та діаноетичні чесноти тощо).

Під час розгляді *другого питання* проаналізувати основні принципи середньовічної етики (теоцентризм, христоцентризм, креаціонізм, принцип свободи), зупинитися на понятті теодіцеї та його правовому аспекту.

Розглядаючи *третьє питання*, звернути увагу на певний «маятник», що закономірно змінює етико-правову моду з раціоналізму на сентименталізм та знову повертається до раціоналізму. Просвітництво наразі можна розглядати як спробу подолати протріччя між раціоналізмом та сентименталізмом у сфері етики та права.

Джерела та література:

Біблія або Книги Старого і Нового Заповіту. (Євангеліє від Матвія, 5-7 гл.).

Володимир Мономах. Повчання // Пам'ятники України. – 1986. – № 3. – С. 27–37.

Макіавеллі, Нікколо. Державотворець. Переклад з італійської: Валентини Балог. – Київ: Арій, 2015.

Платон. Апологія Сократа. Діалоги. – К.:Фоліо, 2017.

Платон. Держава. Переклад з давньогрецької та коментарі Дзвінки Коваль. – Київ, 2000.

Сенека Л.А. Моральні листи до Луцілія. Переклад А. Содомори. – К.: Основи, 1999.

Філософські засади та особливості римського права як основи європейської доктрини праворозуміння// Римське право крізь призму традиції і судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Харків : ЕКУС, 2022. – 512 с.

Фрідріх Ніцше. Так казав Заратустра: Книжка для всіх і ні для кого. Жадання влади. Переклад з нім. Анатолій Онишко та Петро Тарашук. – Київ: Дніпро, Київ: Основи, – 1993.

Навчальна література:

1. Професійна етика юриста: підручник / [В.С. Бліхар та ін.; за ред. проф. В.С. Бліхара]; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів; Хмельницький: Хмельниц. ун-т упр. та права, 2016. - 357 с.

Заняття 2. Основні етико-правові категорії західної традиції.

1. Добро і зло, поняття злочину – стрижневі поняття етики і етико-правової свідомості.
2. Проблема справедливості . Історико-культурні типи розуміння справедливості в політичному та правовому аспектах.
3. Поняття свободи в етичному та політико-правовому сенсах. Свобода як цінність. Несвобода як покарання.
4. Поняття толерантності.

Мета семінарського заняття: зрозуміти семантику провідних категорій етики та етико-правової свідомості в їх історико-культурному розвитку та в межах різних філософських парадигм.

Завдання семінарського заняття:

- проаналізувати зміст етико-правових понять;
- розкрити культурну обумовленість динаміки змісту категорій;
- сформулювати основні позиції щодо вирішення семантики категорій;

Методичні рекомендації:

Під час розгляду *першого питання* звернути увагу на прищипову відмінність онтологічного та суб'єктивістського розуміння добра і зла, показати наслідки відповідних витлумачень.

Показати вплив певного розуміння добра і зла на визначення поняття злочину

Проналізувати історичні та кроскультурні форми злочинності

Під час розгляду *другого питання* основну увагу звернути історико-культурний зміст поняття справедливості, динаміку цього поняття.

Під час розгляду *третього питання* розкрити етичний та прововий аспекти поняття свободи та пояснити їх зв'язок в конкретних історико-культурних практиках

Четверте питання: з сучасної етико-правових понять, що виникли досить нещодавно, ми аналізуємо поняття толерантності (як таке, як світоглядне та етичне) і толерантності саме юриста.

Джерела та література:

Бойл Ф. Організація професійної діяльності юриста. Теорія і практика / Ф.Бойл, Д. Каппс, Ф. Плауден. – К. : Знання, 2006. – 478 с.

Буряк Г. В. Мораль і право: історія і сучасність / Г. В. Буряк, Т. С. Воропай // Вісник Харківського політехнічного інституту. – 1993. – № 18. – С. 164 – 172.

Попович М. Григорій Сковорода: філософія свободи. — 2-е вид. — К., 2008.

Мовчан В.С. Історія і теорія етики. – Дрогобич, 2003.

Пісоцький В. Ідея толерантності в етиці Григорія Сковороди // Людина і світ. – 1999. – №10. – С. 49–51.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ Й ОСНОВНИХ СВОБОД (Рим, 4 листопада 1950 р.) (зі змінами від 21 вересня 1970 р., 20 грудня 1971 р., 1 січня, 6 листопада 1990 р., 11 травня 1994 р.) //

https://udhtu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/08/Filosofiya_cinnosti.pdf

Заняття 3. Практики застосування етичних стандартів у професійній діяльності. Проблема життя і смерті як об'єкт етико-правового аналізу

1. Світові релігії про сенс життя і смерті людини та заборону самогубства і насильства:

- а) буддизм;
- б) християнство;
- в) іслам.

2 Етико-правове трактування евтаназії та смерті.

Мета семінарського заняття: проаналізувати етико-правовий аспект проблеми сенсу життя та смертію

Завдання семінарського заняття:

- виявити світоглядні, релігійні підвалини різного розуміння сенсу життя і смерті;
- продемонструвати їх правові витлумачення та юридичні практики в межах різних культур

Методичні рекомендації:

Під час розгляду *першого питання* кожний підпункт розглядається окремо. Працюємо з посиланням на першоджерела – священні тексти світових релігій.

Друге питання розглядаємо в режимі дискусії з точки зору етичних принципів і в контексті певних правових норм конкретних держав

Джерела та література:

1. Буряк Г. В. Мораль і право: історія і сучасність / Г. В. Буряк, Т. С. Воропай // Вісник Харківського політехнічного інституту. – 1993. – № 18. – С. 164 – 172.

2. Гребеньков Г.В. Юридична етика [Електронний ресурс] / Г.В.Гребеньков, Д.П. Фіолевський. – К. : Алерта, 2004. – 209 с. – Режим доступу : <http://filoslib.narod.ru/files/Grebenkov.pdf>.

3. Гусарев С. Юридична деонтологія: основи юридичної діяльності: навчальний посібник / С. Гусарев, О. Тихомиров. – К. : Знання, 2006. – 487 с.

4. Етика / Т. Г. Аболіна, В. В. Єфименко, О. М. Лінчук та ін. – К. : Либідь, 1992. – 328 с.

5.. Лозовий В. О. Професійна етика юриста [Електронний ресурс] / В. О. Лозовий, О. В. Петришин. – Харків : Право, 2004. – 176 с. – Режим доступу : <http://filoslib.narod.ru/files/Lozovoi.pdf>.

6. Малахов В. А. Етика / В. А. Малахов. – К. : Либідь, 2001. – 384 с.

7. Мовчан В. С. Історія і теорія етики / В. С. Мовчан. – Дрогобич : Коло, 2003. – 512 с.

8. Мовчан В. С. Етика : навчальний посібник / В. С. Мовчан. – К. : Знання, 2007. – 483 с.

9. ПРАВО НА ЕВТАНАЗІЮ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ // <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15034/%D0%A2%D1%80%D1%83>

Заняття 4. Застосування етичних стандартів у професійній діяльності (обов'язок, відповідальність, совість, честь і гідність)

1. Мораль і проблема її соціальної детермінації.
2. Моральний обов'язок політика та юриста та їхня відповідальність.
3. Сором і совість, честь і гідність у професійній діяльності політика та юриста.

Мета семінарського заняття: розкрити учать моральної свідомості у павовій та прийнятті відповідних правових рішень.

Завдання семінарського заняття:

- з'ясувати етико-правову семантику понять обов'язок, сором, совість, честь, гідність у діяльності юриста

-

Методичні рекомендації:

Під час підготовки до *першого питання* розкрити соціально-культурну детермінацію змісту моралі та її динаміки в суспільстві;

Розглядаючи *друге і третє питання*, з'ясувати обсяг поняття «моральний обов'язок юриста». Виявити роль таких моральнісних чинників, як сором, честь, гідність в професійній діяльності юриста.

Джерела та література:

Бандурка О. М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ : підручник / О. М. Бандурка. – Х. : Вид-во НУВС, 2001. – 220 с.

2. Бойл Ф. Організація професійної діяльності юриста. Теорія і практика / Ф. Бойл, Д. Каппс, Ф. Плауден. – К. : Знання, 2006. – 478 с.
3. Буряк Г. В. Мораль і право: історія і сучасність / Г. В. Буряк, Т. С. Воропай // Вісник Харківського політехнічного інституту. – 1993. – № 18. – С. 164 – 172.

Заняття 5. Особливості та форми відповідальності у різних сферах управління

1. Особливості та форми відповідальності у різних сферах публічного управління (законодавчої, виконавчої та судової влади)
2. Особливості та форми відповідальності юристів у сфері приватного управління (господарської діяльності фізичних та юридичних осіб).

Мета семінарського заняття: розкрити особливості відповідальності юристів у різних сферах управління.

Завдання семінарського заняття:

- з'ясувати особливості відповідальності юристів у сферах публічного управління
- з'ясувати особливості відповідальності юристів у сферах приватного управління

Методичні рекомендації:

Під час підготовки до *першого питання* розкрити конкретні форми відповідальності юриста в межах законодавчої, виконавчої та судової влади (на прикладах);

Розглядаючи *друге питання*, також на прикладах розглянути різноманітні форми відповідальності юриста в межах приватного управління.

Джерела та література:

- Бандурка О. М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ : підручник / О. М. Бандурка. – Харків: Вид-во НУВС, 2001. – 220 с.
- Бойл Ф. Організація професійної діяльності юриста. Теорія і практика / Ф. Бойл, Д. Каппс, Ф. Плауден. – К. : Знання, 2006. – 478 с.
- Лозовий В. О. Професійна етика юриста [Електронний ресурс] / В. О. Лозовий, О. В. Петришин. – Харків: Право, 2004. – 176 с. – Режим доступу : <http://filoslib.narod.ru/files/Lozovoi.pdf>.
- Сливка С. Професійна культура юриста (теоретико-методичний аспект) : монографія / С. Сливка. – Львів : Світ, 2000. – 333 с.

8. Самостійна робота (60 ГОД.)

1. Історія політичної та юридичної етики в Україні (20 год.)

1. Проблема розумового і морального начал людини у творчості Ісаї Копинського.
2. Особливості козацької етики.
3. Вплив Документів ООН на розвиток політико-правової етики у світі й в Україні.

Список літератури

1. Бандурка О. М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ : підручник / О. М. Бандурка. – Х. : Вид-во НУВС, 2001. – 220 с.
2. Беглиця В. П. Політична етика : [навчальний посібник] / В. П. Беглиця, В. М. Ярошенко. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. – 400 с.
3. Буряк Г. В. Мораль і право : історія і сучасність / Г.В. Буряк, Т.С.Воропай // Вісник Харківського політехнічного інституту. – 1993. – № 18. – С. 164 – 172.
4. Гребеньков Г. В. Юридична етика [Електронний ресурс] / Г. В. Гребеньков, Д. П. Фіолевський. – К. : Алерта, 2004. – 209 с. – Режим доступу : <http://filoslib.narod.ru/files/Grebenkov.pdf>.
5. Етика / Т. Г. Аболіна, В. В. Єфименко, О. М. Лінчук та ін. – К. : Либідь, 1992. – 328 с.

2. Етика політичного діяча (10 годин)

1. Етика внутрішньопартійних стосунків
2. Етика політичної полеміки
3. Етика передвиборчої компанії
4. Етичні норми діяльності політтехнолога
5. Проблема відповідальності політика за свої дії

Список літератури

1. Беглиця В. П. Політична етика : [навчальний посібник] / В. П. Беглиця, В. М. Ярошенко. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. – 400 с.
2. Етика / Т. Г. Аболіна, В. В. Єфименко, О. М. Лінчук та ін. – К. : Либідь, 1992. – 328 с.

3. Етика слідчого (10 годин)

1. Етичні вимоги при проведенні окремих слідчих дій.
2. Етичні постулати роботи слідчого зі свідками.
3. Етика попереднього слідства.

Список літератури:

1. Афанасьєва О. В. Этика и психология профессиональной деятельности юриста : учебное пособие / О. В. Афанасьєва, А. В. Пищелко. – М., 2001. – 224 с.
2. Бандурка О. М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ : підручник / О. М. Бандурка. – Х. : Вид-во НУВС, 2001. – 220 с.
5. Гребеньков Г. В. Юридична етика [Електронний ресурс] / Г.В. Гребеньков, Д.П. Фіолєвський. – К. : Алерта, 2004. – 209 с. – Режим доступу : <http://filoslib.narod.ru/files/Grebenkov.pdf>.

4. Судова етика (20 годин)

1. Адвокатська таємниця. Правила збереження професійної таємниці.
2. Професійна свідомість і професійна солідарність адвокатів.
3. Моральний сенс і зміст професійної діяльності прокурора.

Список літератури

- Бандурка О. М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ : підручник / О. М. Бандурка. – Х. : Вид-во НУВС, 2001. – 220 с.
- Гребеньков Г. В. Юридична етика [Електронний ресурс] / Г. В. Гребеньков, Д. П. Фіолєвський. – К. : Алерта, 2004. – 209 с. – Режим доступу : <http://filoslib.narod.ru/files/Grebenkov.pdf>.
- Гуртієва Л. М. Поняття етичних основ діяльності слідчого / Л. М. Гуртієва // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць / голов. ред. С. В. Ківалов; відп. за вип. Л. І. Кормич. – Одеса : ПП «Фенікс», 2007. – Вип. 32. – С. 167–173.
- Гуртієва Л. М. Слідча етика : постановка та дослідження проблеми в Україні / Л. М. Гуртієва // Питання реформування кримінального судочинства : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – Донецьк : ДЮІ ЛДУВС, 2005. – С. 199–205.
- Етичний кодекс працівника ОВС України. Схвалено колегією МВС України 5 жовтня 2000 року № 7 км/8.

9. Індивідуальні завдання (Див. папку індивідуальних завдань)

10. Методи навчання

Лекції, семінари, індивідуальні завдання, творчі роботи, реферування та ін.

11. Методи контролю

Усне опитування, участь в дискусіях, перевірка конспектів першоджерел, перевірка рефератів, залік.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

АУДИТОРНА РОБОТА	САМОСТІЙНА РОБОТА	ЗАЛІК	РАЗОМ
55	20	25	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча навчальна програма дисципліни.
3. Плани лекційних та семінарських занять.
4. Технічні засоби навчання тощо.
5. Конспект лекцій з дисципліни.
6. Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять.
7. Контрольні завдання до семінарських занять, запитання до заліку.

Питання до заліку:

1. Політико-правові та моральні цінності. Поняття, сутність, ознаки політико-правових цінностей. Універсалізм та релятивізм. Умовність класифікації чи ієрархії політико-правових цінностей.

2. Політико-правові цінності і політико-правова культура, політико-правова свідомість, традиції. Формування базових політико-правових цінностей західної культурної традиції загалом і української зокрема.
3. Політико-правові цінності як орієнтири реформування політико-правової системи України. Українські політико-правові цінності: становлення, розвиток, утвердження. Українські політико-правові цінності у контексті євроінтеграції України.
4. Роль та значення політико-правових цінностей в професійній діяльності
5. Становлення, розвиток і утвердження основних професійних і морально-етичних вимог до представників влади, правничих професій у країнах західної правової традиції. Основні вимоги до судді: діалектика формування і змістовні характеристики. Становлення та розвиток основних вимог до адвокатів.
6. Професійні і моральні вимоги до нотаріусів: діалектика формування.
7. Основні вимоги до представників інших політико-правничих професій в країнах західної правової традиції (політолог, політтехнолог).
8. Становлення, розвиток і утвердження основних професійних і морально-етичних вимог до представників політико-правничих професій в українському праві.
9. Принципи, способи і процедури ухвалення рішень судовими і правоохоронними органами країн західної правової традиції.
10. Практика застосування вимог законності, обґрунтованості та вмотивованості судового рішення в Україні.
11. Медіація як позасудовий засіб забезпечення справедливості у країнах західної правової традиції.
12. Методи прийняття рішень у міжнародних політико-правових організаціях.
13. Соціальне призначення та моральний сенс діяльності політика
14. Соціальне призначення і моральний сенс юридичної професії.
15. Джерела формування культури особистості політика, юриста.
16. Проблеми деформації моральної і професійної (правової) свідомості у політиків / юристів.
17. Добросовісність як принцип діяльності політика/ юриста.
18. Етичні засади здійснення правосуддя; професійна етика адвокатів; професійна етика прокурора; професійна етика слідчого.
19. Особливості дисциплінарної відповідальності політиків.
20. Особливості дисциплінарної відповідальності юристів.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

2. Бангалорські принципи (ООН, 2006)
3. Бандурка О.М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ: підруч. Для вищ. закл. освіти МВС України / О. М. Бандурка; МВС України, Національний унт внутрішніх справ. – Х.: Вид-во НУВС, 2001. – 219 с.
4. Бандурка О.М. Юридична деонтологія: підруч. для вищ. закл. освіти МВС України / О.М. Бандурка, О.Ф. Скакун; Національний ун-т внутрішніх справ. – Х.: Видавництво Національного університету внутрішніх справ, 2002. – 336 с.
5. Беглиця В. П. Політична етика : [навчальний посібник] / В. П. Беглиця, В. М. Ярошенко. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. – 400 с.
6. Бевзюк І. М. Професійна комунікативна компетентність майбутнього прокурора: навч. посіб. / І. М. Бевзюк, Л. М. Ширяєва; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К.: Правова єдність: Алерта, 2014. – 223 с.
7. Бернхем Вільям. Вступ до права та правової системи США: Пер.з англ.. — К. : Україна, 1999. — 554 с.
8. Бігун В.С. Чи потрібно перевіряти чесність і порядність майбутнього правника? (Американський досвід: теорія і практика) // Юрид. журнал. — 2003. — № 6. — С. 132—135.
9. Бігун В. С. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі. - К.: Юстініан, 2006. - 272 с.
10. Бігун В. Доброчесність і правосуддя. (Філософія. Теорія. Практика.). Київ: Інтерсервіс, 2021, 500 с.
11. Біленчук П. Д. Правова деонтологія : підручник для вузів / П. Д. Біленчук, С.С. Сливка; ред. П. Д. Біленчук; Академія праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – К.: АТІКА, 1999. – 319 с.
12. Бордоська декларація (РЄ, 2009)
13. Бралатан В. П. Професійна етика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. /В. П. Бралатан, Л. В. Гуцаленко, Н. Г. Здирко; Вінниц. держ. аграр. ун-т. – К.: Центр учбової л-ри, 2011. – 251 с.
14. Висновок Консультативної ради європейських суддів про запобігання корупції серед суддів (РЄ, 2018)
15. Гришук О.В. Людська гідність у праві: філософські проблеми. – К.: Атіка, 2007. – 432 с.
16. Гусарєв С. Д, Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): Навч. посіб. — К.: Знання, 2005. — 655с. .
17. Гутаріна К. В. Роль правника в демократичному суспільстві: Правила професійної етики адвоката в США та Україні // Адвокат. — 1999. — № 3. — С. 31—32.
18. Деонтологічний кодекс / Кодекс правил здійснення адвокатської діяльності адвокатів Європейського співтовариства, прийнятий делегацією 12 країн-учасниць у Страсбурзі в жовтні 1988 р.
19. Договір про Європейський Союз (консолідована версія) //EUR-Lex - 12012M/TXT - EN - EUR-Lex (europa.eu)

- 20.Європейська Хартія про статус суддів (з Пояснювальною запискою до Хартії) (РЄ, 1998)
- 21.Заява Пленуму Верховного Суду щодо неухильного утвердження авторитету правосуддя (2020).
- 22.ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07. 2013
- 23.ЗУ «Про прокуратуру» від 14.10.2014
- 24.ЗУ «Про виконавче провадження» від 02.06. 2016
- 25.ЗУ «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016
- 26.ЗУ «Про нотаріат» від 02.09. 1993.
- 27.ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» від 07.07. 2010
- 28.Індикатори визначення невідповідності суддів (кандидатів на посаду судді) критеріям доброчесності та професійної етики (ГРД, 2019)..
- 29.Кодекс суддівської етики (2013)
- 30.Керівні положення Громадської ради міжнародних експертів щодо проведення оцінки доброчесності, знань та практичних навичок кандидатів на посади суддів Вищого антикорупційного суду (ГРМЕ, 2018)
- 31.Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів від 27.04.2017
- 32.Кодекс суддівської етики від 22.02.2013
- 33.Конституція України від 28.06.1996.
- 34.Костромов О. В. Адвокатська етика та професійна відповідальність у США // Держава і право: Щоріч. наук. пр. мол. вчен. — К., 1997. — Вип. 1. — С. 75—80.
- 35.Леко Б. А. Юридична етика: навчальний посібник / Б. А. Леко. — Чернівці: Книги –ХХІ, 2008. – 280 с.
- 36.Лозовой В. О., Петришин О. В. Професійна етика юриста / НЮАУ ім. Я. Мудрого. — Харків : Право, 2004. — 176 с.
- 37.Меліхова Ю.А. Морально-професійна культура судді: історія і сучасність: монографія / Ю.А. Меліхова; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — Харків, Право, 2015. – 217 с.
- 38.Парасюк В. М. Професійна етика слідчого органів внутрішніх справ: навч. посібник / В. М. Парасюк; Львівський ін-т внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ України. – Л.: [б.в.], 2004. – 68 с.
- 39.Подкопаєв С. В. Дисциплінарна відповідальність суддів: сутність, механізм реалізації. — 2.вид., випр. і доп. — Х. : ВД «ІНЖЕК», 2005. — 216 с.
- 40.Правила поведінки працівника суду та Коментар [Текст] / Держ. суд. адмін. України, Рада суддів України; [підгот.: О. Булка та ін.]. - К.: [б. в.], 2010. - 39 с.
- 41.Професійна етика та культура поведінки працівника органів внутрішніх справ України: метод. посіб. для працівників ОВС / В. Л. Ортинський [та ін.]; Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – Л.: ЛьвДУВС, 2009. – 128 с.
- 42.Професійна етика юриста: підручник / [В. С. Бліхар та ін.; за ред. проф. В. С. Бліхара]; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів; Хмельницький: Хмельниц. ун-т упр. та права, 2016. - 357 с.
- 43.Рассел Б. Історія західної філософії/Пер. з англ. Ю.Лісняка, П.Тарашука. - К.:Основи, 1995. - 759 с.;

- 44.Резолюція «Професійна етика правосуддя» (2018).
- 45.Рюс Жаклін. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки. — К., 1998. — 528-576.
- 46.Старосольський В. Принцип більшості /Пер. з нім. К.Поліщука; автор проекту і упорядник М.Петрів. - Львів:Вид-во “Літопис”, 2018. - 312 с.;
- 47.Типові норми професійної поведінки правників / Американська правнича фундація. Центр професійної відповідальності; Програма «Правова ініціатива у Центральній і Східній Європі». — К., 1995. — 80 с.
- 48.Хавронюк М. І. Дисциплінарні правопорушення і дисциплінарна відповідальність: Навч. пос. — К. : Атіка, 2003. — 240 с.
- 49.Філософські засади та особливості римського права як основи європейської доктрини праворозуміння//Римське право крізь призму традиції і судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Харків : ЕКУС, 2022. – 512 с.

8. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Вагіна О.М. Етичні засади політики та перспективи розвитку політичної етики. https://studies.in.ua/pravo/etn_zasad.pdf

Василевська Тетяна. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ТА ЕТИКА ВЛАДИ

https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/vasylevska_politychna.pdf

Верховний Суд <http://www.supreme.court.gov.ua>

Верховна Рада України <https://www.rada.gov.ua/>

Вища рада правосуддя <https://hcj.gov.ua/>

Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua>

Кодекс етики працівників Національного антикорупційного бюро України <https://nabu.gov.ua/kodeks-etyky-pracivnykiv-nacionalnogo-antikorupciynogo-byuro-ukrayiny>

Міністерство юстиції України <http://www.minjust.gov.ua>

Національна асоціація адвокатів України. <https://unba.org.ua/>

Офіс генерального прокурора <https://www.gp.gov.ua/ua/index.html>

Рюс Жаклін. Етика і політика. <http://litopys.org.ua/jruss/russ17.htm>